

Procesnopravni vidiki reševanja delovnih sporov v luči 25 letnice delovnih in socialnih sodišč v Republiki Sloveniji

Biserka Kogej Dmitrovič*

UDK: 331.109:347.9 (497.4)

Povzetek: V pričujočem prispevku je predstavljen pregled reševanja delovnih sporov na področju Slovenije pred specializiranimi sodišči. Že v prejšnji državni ureditvi je reševanje delovnih sporov potekalo pred delovnimi sodišči po posebnem postopku, prilagojenem tej vrsti sporov. Za reševanje teh sporov je Republika Slovenija pred 25. leti ustanovila specializirana delovna in socialna sodišča in določila poseben postopek za reševanje delovnih sporov, ki pa je bil v petindvajsetih letih večkrat spremenjen. Danes se postopek v delovnih sporih vse bolj približuje klasičnemu civilnemu postopku.

Ključne besede: delovna razmerja, delovni spor, pristojno sodišče, zakon o delovnih in socialnih sodiščih, zakon o pravnem postopku, posebnosti delovnega spora, postopkovne določbe

Procedural Aspects of the Settlement of Labour Disputes in the Light of the 25th Anniversary of the Labour and Social Courts in the Republic of Slovenia

Abstract: The paper presents an overview of the labour dispute settlements in Slovenia before the specialized courts. Already in the previous state regulation, the resolution of labour disputes took place before the labour courts according to a special procedure adapted to this type of disputes. In order to resolve labour disputes, 25 years ago the Republic of Slovenia established specialised labour and social courts and laid down a special procedure for their settlement, which was thereafter changed several times. Today, the procedure in labour disputes is increasingly approaching the classical civil procedure.

* Biserka Kogej Dmitrovič, magistrica pravnih znanosti, višja sodnica svetnica, predsednica sodišča, Višje delovno in socialno sodišče
biserka.kogej@sodisce.si
Biserka Kogej Dmitrovič, Master of Law, Higher Judge Councillor, President of the Court, Higher Labour and Social Court Republic of Slovenia

Keywords: *labour relationships, labour dispute, competent court, Labour and Social Courts Act, Civil Procedure Act, specific features of labour disputes, procedural provisions*

1. UVOD

Delovna razmerja so skoraj tako stara kot človeštvo. Že v rimskem pravu je bila poznana delovna pogodba na podlagi katere je bilo mogoče uveljavljati zahtevke s tožbo. Poenostavljeno bi danes rekli, da so to bili delovni spori¹. V sodobni zgodovini se delovnim razmerjem priznava posebnost, ki izvira iz neenakih položajev delavca in delodajalca, kar se je in se odraža tudi v sodnem postopku namenjenem uveljavljanju pravic iz delovnih razmerij.

V Sloveniji smo lahko zadovoljni, saj imamo dolgotrajno izkušnjo z reševanjem delovnih sporov pred specializiranimi sodišči in bogate zakonodajne in sodne izkušnje. Še v prejšnji državi, Socialistični federativni republiki Jugoslaviji, so bila z zveznim in republiškim zakonom o sodiščih združenega dela² iz leta 1974 ustanovljena specializirana sodišča za reševanje delovnih sporov, ki so začela delovati 1. februarja 1975. Res je bil razlog za ustanovitev teh sodišč prilagoditev sodstva takratnemu samoupravnemu družbenemu sistemu, vendar je to prineslo tudi razvoj sodstva na specializiranem delovno pravnem področju. Upoštevati je potrebno, da je bila SFRJ članica Mednarodne organizacije dela³ in podpisnica številnih konvencij MOD, tako da je delovnoppravna ureditev tudi v tem obdobju sledila sodobnim tokovom.

Republiški ZSZD je predvidel tudi ustanovitev samoupravnih sodišč, tako je bilo ustanovljeno in s 1. januarjem 1978 pričelo delovati Sodišče združenega dela pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter starostnega zavarovanja kmetov v SR Sloveniji, ki sta ga ustanovili Skupščina skupnosti pokojninskega

¹ Kranjc ugotavlja, da rimske delovne pogodbe ni mogoče primerjati z današnjo. Meni, da je ravno na področju delovnega prava prišlo do največjega napredka v primerjavi z rimskim pravom. Rimsko pravo, str. 840.

² Zakon o sodiščih združenega dela, zvezni ZSZD, (Ur. l. SFRJ, št. 38/84), Zakon o sodiščih združenega dela, republiški ZSZD, (Ur. l. SRS, št. 38/74 in 7/86).

³ Članica MOD je bila že Država Srbov, Hrvatov in Slovencev, kot pravna naslednica kraljevine Srbije, članice Antante v prvi svetovni vojni, je postala avtomatično članica MOD in je med redkimi »matičnimi«³ državami MOD (glej Kyovsky, Delovno pravo, str. 154).

in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji in Skupščina skupnosti starostnega zavarovanja kmetov v SR Sloveniji.

Leta 1991 je R Slovenija postala samostojna in neodvisna država⁴, v istem letu je bila sprejeta Ustava RS⁵, ki je vzpostavila tri enakovredne veje oblasti, zakonodajno, izvršilno in sodno. Na podlagi Ustave je bil v letu 1994 sprejet Zakon o sodiščih⁶ in Zakon o delovnih in socialnih sodiščih⁷, kar je predstavljalo podlago za ustanovitev delovnih in socialnih sodišč v R Sloveniji. Prišlo je do spremembe organizacije sodišč, pri čemer pa je bil obdržan koncept specializiranih sodišč za področje delovnih in socialnih sporov. Zakon je določal, da sodišča združenega dela prenehajo z delom z dnem njegove uveljavitve⁸ in začnejo z delom novo ustanovljena sodišča s pristojnostmi po novem zakonu. Prva sodišča, ki so pričela z delom po novi zakonodaji so bila delovna in socialna sodišča, ki so pričela z delom 13. 5. 1994. Zadolžena so bila za reševanje delovnih in socialnih sporov in so od sodišč združenega dela splošne pristojnosti in Sodišča združenega dela pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Republiki Sloveniji prevzela nerešene zadeve in sodnike ter sodno osebje.

Delovno sodišče v Celju je prevzelo štiri sodnike, štiri javne uslužbenke in 1.056 nerešenih delovnih sporov Sodišča združenega dela v Celju. Delovno sodišče v Kopru je prevzelo sedem sodnikov, deset javnih uslužbencev in 1.230 nerešenih delovnih sporov Sodišča združenega dela v Kopru, Sodišča združenega dela v Novi Gorici in Sodišča združenega dela v Postojni. Delovno sodišče v Mariboru je prevzelo sedem sodnikov, devet javnih uslužbencev in 4.026 nerešenih delovnih sporov Sodišča združenega dela v Mariboru in Sodišča združenega dela v Murski Soboti. Delovno in socialno sodišče v Ljubljani je prevzelo devetnajst sodnikov, štirideset javnih uslužbencev in 9.493 nerešenih delovnih

⁴ Ustavni zakon za izvedbo temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 1/91-I z dne 25. 6. 1991).

⁵ Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I z dne 28. 12. 1991).

⁶ Zakon o sodiščih, ZS (Uradni list RS, št. 19/94 z dne 13. 4. 1994) v drugem odstavku 97. člena določa, da se na sodiščih ustanovljenih za zadeve določenih pravnih področij izvaja sodna oblast v okviru pristojnosti, ki je z zakonom izrecno določena (specializirana sodišča).

⁷ Zakon o delovnih in socialnih sodiščih, ZDSS (Uradni list RS, št. 19/94 z dne 13. 4. 1994).

⁸ ZDSS je bil objavljen v Ur. l. RS, št. 19/94 dne 13. 4. 1994, po določbi 77. člena pa je začel veljati trideseti dan po objavi. Taka določba je v tistem času povzročila kar nekaj preglavic, saj je bilo zelo nenavadno, da so prejšnja sodišča prenehala in bila ustanovljena nova sredi meseca in sredi leta. To je imelo za posledico, da je bilo potrebno delati zaključni račun, popis osnovnih sredstev in poročila o delu sredi leta. Za primerjavo, nova sodišča splošne pristojnosti so po novem ZS pričela z delom 1. 1. 1995.

sporov Sodišča združenega dela v Brežicah, Sodišča združenega dela v Kranju, Sodišča združenega dela v Ljubljani, Sodišča združenega dela v Novem mestu in 736 nerešenih socialnih sporov Sodišča združenega dela pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Republiki Sloveniji. Štiri nova delovna sodišča prve stopnje so skupaj prevzela 15.805 nerešenih delovnih sporov in socialno sodišče 736 socialnih sporov.

Višje delovno in socialno sodišče je prevzelo devet sodnikov, deset javnih uslužbencev in 1.484 nerešenih pritožbenih zadev Sodišča združenega dela Republike Slovenije in sicer 1.271 delovnih sporov in 213 socialnih sporov.

Ob ustanovitvi delovnih in socialnih sodišč je Vrhovno sodišče RS pridobilo nove pristojnosti za odločanje o izrednih pravnih sredstvih v delovnih in socialnih sporih – reviziji in zahtevi za varstvo zakonitosti ter izredni reviziji. Ker je šlo za nove pristojnosti ni prevzelo nobenih nerešenih zadev, na novo ustanovljeni Oddelek za delovne in socialne spore pa so bili dodeljeni trije vrhovni sodniki, ki so prej sodili na drugih oddelkih vrhovnega sodišča in ena javna uslužbenka.

Ustanovitev delovnih in socialnih sodišč v letu 1994 je pomenila novo ureditev položaja, pristojnosti in organizacije delovnih in socialnih sodišč z razširjenimi pristojnostmi in enotno sodno oblastjo, ki se kaže v enotnem vrhu sodne oblasti, v Vrhovnem sodišču Republike Slovenije in tristopenjskem sojenju.

Glede na predstavljeno lahko ugotovimo, da v letošnjem letu poleg petindvajsetletnice delovnih in socialnih sodišč, praznujemo tudi petinštiridesetletnico specializiranega sodstva na tem področju.

2. POSTOPEK

2.1. Prehodno obdobje

Ob prevzemu nerešenih zadev so prvostopna sodišča v odprtih zadevah nadaljevala postopek po novem zakonu⁹. Če pa je bil do uveljavitve zakona postopek pred prvostopnim sodiščem končan, pa se je nadaljnji postopek opravil po dosedanjih pravilih¹⁰, zoper take pravnomočne odločbe pa so bila

⁹ Prvi odstavek 68. člena ZDSS.

¹⁰ Drugi odstavek 68. člena ZDSS.

dovoljena izredna pravna sredstva po novem zakonu¹¹. Na podlagi prehodnih določb je tako Višje delovno in socialno sodišče še vse dokler niso bile rešene vse pritožbene zadeve, ki so bile na prvi stopnji končane do 13. 4. 1994, sodilo po starih postopkovnih predpisih – zveznem in republiškem ZSZD.

Postopek po ZSZD je bil približan delavcem, s tem da je bil manj formalen, zasledoval je načelo hitrosti postopka. Začel se je na predlog, zahtevek ni bil obvezen¹². Udeleženci so lahko do konca obravnave postavili zahtevek, že postavljeni zahtevek pa brez privolitve drugega udeleženca spremenili¹³. Sodišče pri odločanju ni bilo vezano na zahtevek, če ni bilo v zakonu drugače določeno¹⁴. V pritožbenem postopku sodišče ni bilo vezano na pritožbene razloge in je preizkušalo tudi neizpodbijani del odločbe, če je šlo za uporabo prisilnih predpisov ali pravil morale¹⁵. Uporabljale so se določbe 1. do 24. poglavja Zakona o pravnem postopku¹⁶, kolikor so ustrezale naravi spora, v katerem je sodišče odločalo in niso bile v nasprotju z ZSZD¹⁷. Po oceni Novaka¹⁸ je sprejem zakonov, ki so urejali postopek pred sodišči združenega dela pomenil kakovostni prispevek k nastajanju delovnega procesnega prava. Bolj kritičen pa je bil Ude¹⁹, ki je menil, da ZSZD ni izkoristil vseh možnosti za poenostavitev postopka, ki so bile že izoblikovane v postopkih v delovnih sporih v nekaterih drugih državah, predvsem manj formalna pravila, ki urejajo dokazovanje.

2.2. Zakon o delovnih in socialnih sodiščih – ZDSS

ZDSS je poleg organizacije delovnih in socialnih sodišč, kot specializiranih sodišč, določal tudi postopek pred temi sodišči. V veljavi je bil od 13. maja 1994 do 31. 12. 2004. Postopek je bil urejen glede na novo ureditev delovnih razmerij, kot dvostranskih pogodbenih razmerij. Približal se je civilnemu pravnemu postopku, saj je urejal le posebnosti. Subsidiarno so se uporabljale določbe

¹¹ Četrty odstavek 68. člena ZDSS.

¹² 23. člen zveznega ZSZD.

¹³ 29. člen zveznega ZSZD.

¹⁴ 32. člen zveznega ZSZD.

¹⁵ 37. člen zveznega ZSZD.

¹⁶ Zakon o pravnem postopku, ZPP/57 (Ur. l. FLRJ, št. 4/1957 in nasl.) in nato od 1. julija 1977 ZPP/77 (Ur. l. SFRJ, št. 4-37/1977).

¹⁷ 13. člen zveznega ZSZD.

¹⁸ Novak, Delovni spori, str. 112.

¹⁹ Ude, Civilni pravdni postopek, str. 51.

zakona o pravnem postopku²⁰. V individualnih delovnih sporih in socialnih sporih je predpisal sojenje v senatih, v katerih je sodeloval sodnik in sodnika porotnika izvoljena na listi delavcev in delodajalcev, oziroma zavarovancev in zavodov. V kolektivnih delovnih sporih je sodišče sodilo v petčlanskem senatu, sestavljenem iz sodnika in po dveh sodnikov porotnikov izvoljenih na listah delavcev in delodajalcev.

Postopkovne določbe zakona so bile namenjene pospešitvi postopka. Določeni so bili osemdnevni izpolnitveni in pritožbeni roki, krajši roki za izdajo začasnih odredb, možnost odločitve brez glavne obravnave. Varstvu delavca v postopku so bile namenjene določbe, ki so prepovedovale dogovor o krajevni pristojnosti, pomoč sodišča stranki pri popravi nepopolnih oziroma nerazumljivih vlog, možnost zastopanja po pooblaščenjih sindikata, posebne določbe o stroških postopka, možnost izdaje začasne odredbe tudi po uradni dolžnosti.

Postopek v individualnih delovnih sporih se je začel s tožbo in ne več s predlogom, tožnik je moral postaviti tožbeni zahtevek in ni zadostovala več le opredelitev spornega razmerja. Edino v primerih sodnega varstva zoper dokončne odločitve delodajalca²¹, sodišče ni bilo vezano na zahtevek, oziroma ta ni bil potreben²², vendar je v teh primerih ZDSS predpisoval načine rešitve spora²³. Glede na tako zakonsko določbo, odločanje sodišča mimo postavljenega zahtevka, ni predstavljalo sojenja ultra petitum²⁴. Tako je lahko sodišče v individualnem delovnem sporu dokončen sklep delodajalca tudi samo spremenilo, čeprav je delavec zahteval njegovo razveljavitev²⁵. Sodišče je tožbo glede zahtevka, ki je presegal okvire odločanja iz 24. člena ZDSS, v skladu z določbami ZPP, kot nedovoljeno zavrglo²⁶.

Postopek v kolektivnih delovnih sporih se je začel še vedno s predlogom²⁷ in ohranjeno je bilo poimenovanje strank s predlagateljem in udeležencem²⁸.

²⁰ 14. člen ZDSS, skliceval se je na ZPP iz leta 1999, ki je veljal ob sprejemu ZDSS.

²¹ Ob uveljavitvi ZDSS je veljala še stara delovno pravna ureditev po Zakonu o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja (ZTPDR, Ur. l. SFRJ, št. 60/89, 42/90) in Zakonu o delovnih razmerjih (ZDR/90, Ur. l. SRS, št. 14/90 – 71/93), ki sta določala dvostopenjski postopek pri delodajalcu.

²² 23. člen ZDSS.

²³ 24. člen ZDSS.

²⁴ Sodba VS RS VIII Ips 138/2004 z dne 21. 12. 2004.

²⁵ Sodba VS RS VIII Ips 148/2006 z dne 27. 2. 2007.

²⁶ Sklep VS RS VIII Ips 146/2004 z dne 11. 1. 2005.

²⁷ 39. člen ZDSS.

²⁸ 45. člen ZDSS.

ZDSS je tudi določal na kakšen način sodišče odloči, če je predlog utemeljen²⁹. Posebnost pritožbenega postopka je bila v tem, da so pritožbo lahko vložili tudi udeleženci, ki v postopku niso sodelovali. Pritožbo so morali vložiti v roku za udeleženca, ki mu je bila odločba sodišča prve stopnje najkasneje vročena, sodišče pa je pritožbo takega udeleženca upoštevalo tudi, če je prispela izven roka, pa sodišče še ni odločilo o pravočasno vloženi pritožbi³⁰.

Največja novost zakona je bila uvedba tristopenjskega sojenja s pristojnostjo vrhovnega sodišča za sojenje o izrednih pravnih sredstvih. Uvedena je bila revizija in zahteva za varstvo zakonitosti, v prehodnih določbah pa tudi izredna revizija za pravnomočno končane postopke po prejšnjem zakonu v primeru, da je bila zavrnjena zahteva za sodno varstvo zaradi prenehanja ali sklenitve delovnega razmerja in zaradi razporeditve na drugo delovno mesto, ki jo je bilo dovoljeno vložiti v roku dvanajst mesecev od uveljavitve zakona. S pristojnostjo vrhovnega sodišča tudi v delovnih in socialnih sporih je vrhovno sodišče postalo garant za zagotavljanje enotne sodne prakse tudi na tem področju³¹.

ZDSS je izključil izredno pravno sredstvo obnove postopka v kolektivnih delovnih sporih³², revizija je bila dovoljena v vseh vrstah sporov, kolikor ZDSS ni določal drugače, zahteva za varstvo zakonitosti pa po določbah ZPP. Tako je vrhovno sodišče odločalo o zahtevi za varstvo zakonitosti po ZDSS v zadevi v kateri je bila prvostopna odločba sodišča izdana še v času veljave tega zakona, odločitev pa je postala pravnomočna po pritožbenem postopku, končanem že po uveljavitvi novega zakona. Vrhovno sodišče je zahtevo za varstvo zakonitosti, v kateri se je vložnik zavzemal za ugotovitev, da je sodišče napačno uporabilo določbe o priznanju stroškov postopka v zadevi v kateri stranka s svojim zahtevkom zaradi razveljavitve disciplinskega ukrepa prenehanja delovnega razmerja ni uspela, zavnilo. Navedlo je, da v sporih glede prenehanja delovnega razmerja po določbi drugega odstavka 22. člena ZDSS trpi delodajalec svoje stroške postopka ne glede na izid spora³³.

²⁹ 57. člen ZDSS.

³⁰ 58. člen ZDSS.

³¹ Po določbi prvega odstavka 109. člena ZS vrhovno sodišče skrbi za enotno sodno prakso.

³² 60. člen ZDSS.

³³ Sklep VS RS VIII Ips 345/2005 z dne 10. 10. 2006.

2.3. Zakon o delovnih in socialnih sodiščih – ZDSS-1

Sprejetje Zakona o delovnih in socialnih sodiščih (ZDSS-1)³⁴, ki se je pričel uporabljati 1. januarja 2005, so narekovale obsežne spremembe materialnih predpisov. Na področju urejanja delovnih razmerij je s 1. januarjem 2003 pričel veljati Zakon o delovnih razmerjih³⁵ in 28. junija 2003 Zakon o javnih uslužbencih³⁶, po katerih so delovna razmerja temeljila na pogodbi o zaposlitvi. Ureditvi na materialnopravnem področju je sledil tudi postopek za uveljavljanje pravic delavcev pred sodiščem. Prejšnji ZDSS je bil sprejet v času veljavnosti ZTPDR in ZDR/90 ter ZPP/77, leta 1999, v času njegove veljave pa je začel veljati novi ZPP. Pred delovnimi in socialnimi sodišči so v tistem času ugotavljali predolgo trajanje postopkov. Vse navedeno je vodilo zakonodajalca k novi ureditvi postopka reševanja delovnih in socialnih sporov.

Organizacija sodišč se je z ZDSS-1 malenkost spremenila, tako da Delovno sodišče v Kopru nima več Zunanjega oddelka v Postojni. Z dnem uveljavitve ZDSS-1 je sedež sodišča prevzel pristojnost za odločanje v zadevah z območij sodnih okrajev Ilirska Bistrica in Postojna³⁷.

Stvarna pristojnost v individualnih delovnih sporih se je razširila na pristojnost delovnih sodišč za odločanje v odškodninskih sporih za poškodbe pri delu in poklicne bolezni³⁸, delovno sodišče je pristojno tudi kadar je kot sospornik tožena zavarovalnica³⁹. Delovno sodišče je pristojno za spore o pravicah in obveznostih iz razmerij med delavcem in uporabnikom, h kateremu je delavec napoten na delo na podlagi dogovora med delavcem in delodajalcem. Za stvarno pristojnost delovnega sodišča v navedenih primerih je po sodni praksi bistveno, da obstaja dogovor med delodajalcem in uporabnikom⁴⁰.

Na prvi stopnji je obdržano pravilo, da sodišče sodi v tričlanskih senatih, sestavljenih iz sodnika in dveh sodnikov porotnikov kot članov senata, od katerih je eden izvoljen z liste kandidatov delavcev, drugi pa z liste kandidatov delodajalcev. Enako velja tudi za kolektivne delovne spore, v katerih sodišče

³⁴ Zakon o delovnih in socialnih sodiščih, ZDSS-1, Ur. l. RS št. 2/2004.

³⁵ Zakon o delovnih razmerjih, ZDR, Ur.l. RS 42/2002.

³⁶ Zakon o javnih uslužbencih, ZJU, Ur. l. RS št. 56/2002.

³⁷ 83. člen ZDSS-1.

³⁸ Vzpostavila se je taka pristojnost, kot je bila pred uveljavitvijo ZDSS.

³⁹ 5. člen ZDSS-1, v 4. členu ZDSS je bila ta pristojnost delovnim sodiščem odvzeta.

⁴⁰ Sklep VS RS VIII R 25/2005 z dne 27. 5. 2005, VIII R 3/2016 z dne 8. 3. 2016, VIII R 15/2018 z dne 6. 11. 2018.

vedno odloča v senatu⁴¹. Višje delovno in socialno sodišče odloča v senatu treh sodnikov.

V postopku se uporabljajo določbe zakona, ki ureja pravnici postopek, kolikor ni s tem zakonom določeno drugače⁴². Torej velja načelo primarne uporabe ZDSS-1, če ta določenega vprašanja ne ureja, je potrebno uporabiti določbe ZPP.

Načelo, ki velja v vseh postopkih pred delovnimi in socialnimi sodišči, torej tudi v delovnih sporih, je načelo pospešitve postopka. To načelo je izpeljano v več določbah. Glede predhodnega vprašanja je določeno, da sodišče lahko prekine postopek le, če zakon določa da samo ne sme rešiti predhodnega vprašanja, ali če je postopek za odločitev o obstoju pravice ali pravnega razmerja iz predhodnega vprašanja že v teku⁴³. Sodišče lahko odloči brez glavne obravnave, če ugotovi, da med strankama dejansko stanje ni sporno in da ni drugih ovir za izdajo odločbe, stranki pa sta se glavni obrnavi pisno odpovedali⁴⁴. Do spremembe v letu 2017 je ZDSS-1 določal, da sodišče, če se poravnalni narok ne zaključi s sklenitvijo sodne poravnave, takoj začne glavno obrnavo⁴⁵. V delovnih sporih ni mirovanja postopka⁴⁶.

Do razveljavitve z odločbo Ustavnega sodišča⁴⁷ je ZDSS-1 določal, da sodišče izda zamudno sodbo, če na poravnalni narok ali prvi narok za glavno obrnavo ne pride tožena stranka, čeprav je odgovorila na tožbo. Prav tako je Ustavno sodišče razveljavilo⁴⁸ določbo, da se šteje da je tožeča stranka umaknila tožbo, če ne pride na poravnalni narok ali prvi narok za glavno obrnavo. Nadaljnje določbe 28. člena, ki so bile tudi namenjene pospešitvi postopka, so bile v letu 2017 prenesene v ZPP. To so bile določbe, da se poravnalni narok ali prvi narok za glavno obrnavo preloži, če ne pride nobena od strank, če pa tudi na naslednji narok ne pride nobena stranka, se šteje da je tožeča stranka tožbo umaknila. Če na kakšen poznejši narok ne pride nobena stranka, lahko sodišče odloči glede na stanje spisa, če je že opravilo narok na katerem so se izvajali dokazi, in je dejansko stanje dovolj razjasnjeno.

⁴¹ Sklep VDSS X Pdp 363/2018 z dne 20. 6. 2018.

⁴² 19. člen ZDSS-1.

⁴³ 21. člen ZDSS-1.

⁴⁴ 24. člen ZDSS-1.

⁴⁵ 26. člen ZDSS-1, črtan z ZPP-E Ur. l. RS 10/2017.

⁴⁶ 27. člen ZDSS-1.

⁴⁷ 28. člen prvi odstavek ZDSS-1, U-I 65/10-19, Ur. l. RS 47/2010.

⁴⁸ 28. člen drugi odstavek ZDSS-1, U-I 322/11-6, Ur. l. RS 43/2012.

Sodišče lahko določi osemdnevni izpolnitveni rok⁴⁹. V sporih o obstoju ali prenehanju delovnega razmerja⁵⁰, ki so prednostni, je rok za odgovor na tožbo 15 dni, enak je rok za pritožbo. Prvi narok mora biti razpisan najkasneje v dveh mesecih od prejema odgovora na tožbo. Sodišče mora o predlogu stranke za izdajo začasne odredbe odločiti v roku treh dni, pristojno sodišče mora o pravnem sredstvu odločiti v roku osem dni⁵¹.

Načelo pospešitve postopka je bilo zasledovano tudi v pritožbenem postopku⁵², kjer višje sodišče zaradi zmotne ali nepopolne ugotovitve dejanskega stanja ali bistvene kršitve določb postopka izpodbijane sodbe, s katero je sodišče prve stopnje na podlagi obravnave odločilo o zahtevku, ni smelo razveljaviti in zadeve vrniti v nov postopek, če je bilo nepravilnost mogoče popraviti z dopolnjenimi ali ponovljenimi izvedbami dokazov oziroma izvedbo drugih procesnih dejanj na obravnavi pred pritožbenim sodiščem. Če je pritožbeno sodišče sodbo razveljavilo v nasprotju z navedenimi določbami, je bila dovoljena pritožba. Navedena določba je bila v letu 2008 s spremembo ZPP-D⁵³ razveljavljena. Je pa v letu 2017 taka ureditev uvedena z novelo ZPP-E v pravdni postopek in s tem tudi v postopek pred delovnimi in socialnimi sodišči, ker ZDSS-1 v zvezi s pritožbenim postopkom nima posebnih določb.

Zakon je obdržal tudi veliko določb namenjenih varstvu delavca kot šibkejše stranke oziroma izenačitvi procesnega položaja strank. Obdržal je prepoved dogovora o krajevni pristojnosti⁵⁴.

Določeno je preiskovalno načelo⁵⁵, ki določa, da če sodišče po izvedbi vseh dokazov, ki so jih predlagale stranke, ne more ugotoviti dejstev, ki so pomembna za odločitev, lahko izvede dokaze tudi po uradni dolžnosti. Vendar po ustaljeni sodni praksi⁵⁶ le izjemoma pride do situacije, ko bi sodišče lahko uporabilo to določbo.

⁴⁹ 29. člen ZDSS-1.

⁵⁰ 41. člen ZDSS-1.

⁵¹ 43. člen ZDSS-1.

⁵² 30. člen ZDSS-1.

⁵³ ZPP-D, Ur. l. RS 45/2008.

⁵⁴ 10. člen ZDSS-1.

⁵⁵ 34. člen ZDSS-1.

⁵⁶ Glej odločbe VS RS VIII Ips 27/2006, VIII Ips 268/2009, VIII Ips 188/2012, VIII Ips 142/2016, VIII Ips 154/2016, VIII Ips 289/2016.

Pooblaščenca⁵⁷ v postopku z izrednimi pravnimi sredstvi so lahko predstavniki sindikata oziroma združenja delodajalcev, če so jih ti zaposlili za zastopanje svojih članov, in imajo opravljen pravniški državni izpit.

V primeru, da mora delavec vlogo popraviti ali dopolniti⁵⁸, ga sodišče pouči, kako naj odpravi pomanjkljivosti vloge, če nima pooblaščenca, ga pouči tudi o pravici za pridobitev brezplačne pravne pomoči. Sodišče ga je dolžno poučiti kako naj popravi vlogo in ga opozoriti na možnost brezplačne pravne pomoči⁵⁹. Pomoč stranki v skladu s to določbo ne pomeni kršitve ustavne pravice iz 22. člena Ustave RS, pravilno je, da se v pozivu k popravi oziroma k dopolnitvi vloge navede konkretna navodila, kaj in kako naj tožnik popravi, da bo vloga sposobna za obravnavanje⁶⁰. ZDSS-1 je v 39. členu določal tudi odpravo nesklepčnosti tožbe, v primeru če tožena stranka na tožbo delavca ni odgovorila, pa iz dejstev navedenih v tožbi ni izhajala utemeljenost tožbenega zahtevka. V takem primeru je sodišče delavcu določilo rok za odpravo nesklepčnosti tožbe. Določba je bila z novelo ZPP-D črtana in prenesena v ZPP.

Naslednji sklop določb namenjenih varstvu delavčevih procesnih pravic so določbe o spremembi navedbe tožene stranke. Če je delavec v tožbi napačno navedel toženo stranko zaradi očitne pomote, jo lahko spremeni (zdaj ko ni več poravnalnega naroka), najkasneje do sprejema dokaznega sklepa na prvem naroku za glavno obravnavo⁶¹. V sporih o obstoju ali prenehanju delovnega razmerja lahko delavec spremeni tožbo glede zahtevka, brez privolitve tožene stranke, do konca glavne obravnave⁶².

Tudi določbe o stroških postopka⁶³ so namenjene procesnemu položaju delavca, kot šibkejše stranke. Sodišče lahko odloči, da mora delodajalec kriti vse stroške za izvedbo dokazov, tudi če delavec v sporu ni v celoti uspel, pa zaradi tega niso nastali posebni stroški⁶⁴. Če je delavec v postopku sodeloval brez pooblaščenca ali ga je zastopal predstavnik sindikata, pa v sporu ni v celoti uspel, lahko sodišče odloči, da vsaka stranka krije svoje stroške zastopanja⁶⁵.

⁵⁷ 35. člen ZDSS-1.

⁵⁸ 36. člen ZDSS-1.

⁵⁹ Sklep VDSS Pdp 962/2017 z dne 10. 1. 2018.

⁶⁰ Sodba in sklep VDSS Pdp 635/2017 z dne 7. 9. 2017.

⁶¹ 37. člen ZDSS-1.

⁶² Četrty odstavek 41. člena ZDSS-1.

⁶³ 38. člen ZDSS-1.

⁶⁴ Sodba VDSS Pdp 694/2015 z dne 21. 1. 2016.

⁶⁵ Sodba Pdp 945/2017 z dne 16. 5. 2018.

V sporih o obstoju ali prenehanju delovnega razmerja delodajalec krije svoje stroške postopka, ne glede na izid⁶⁶.

Med postopkom lahko sodišče izda začasne odredbe tudi po uradni dolžnosti, da se prepreči uporaba sile ali nastanek težko nadomestljive škode⁶⁷.

ZDSS-1 je obdržal ureditev sodnega varstva zoper odločbe delodajalca, ki so še predvidene v določenih zakonih. Tožba mora v takih primerih obsegati tudi navedbo odločbe, zoper katero je vložena in ji mora biti priložena. Tožba se zavrže, tudi v primerih, če je bila vložena prezgodaj ali je zoper odločbo, ki se izpodbija, mogoča pritožba, pa pritožba ni bila vložena ali je bila vložena prepozno⁶⁸.

Za individualne delovne spore so bili značilni tudi tako imenovani množični spori, zaradi česar je ZDSS-1 predvidel vzorčni postopek⁶⁹ v primerih če je bilo pri sodišču vloženi večje število tožb, v katerih so se tožbeni zahtevki opirali na enako ali podobno dejansko in isto pravno podlago. Takrat je lahko sodišče po prejemu odgovorov na tožbe na podlagi ene tožbe izvedlo vzorčni postopek, ostale postopke pa prekinilo⁷⁰. Ureditev je bila v ZDSS-1 črtana z novelo ZPP-D in prenesena v ZPP, tako da se lahko sedaj vzorčni postopki pred delovnimi sodišči vodijo po določbah ZPP.

Na področju ureditve postopka v kolektivnih delovnih sporih ZDSS-1 še vedno določa, da se postopek začne na predlog, ki nadomešča tožbo v civilnih postopkih, določana je smiselna uporaba pravnega postopka za tožbo in odgovor na tožbo. Stranke kolektivnega delovnega spora so udeleženci. ZDSS-1 določa, kdo so lahko udeleženci v kolektivnem delovnem sporu⁷¹, v zvezi s kolektivnimi pogodbami⁷², o zakonitosti stavke⁷³, o pristojnosti sindikata v zvezi z delovnimi razmerji⁷⁴, o reprezentativnosti sindikata⁷⁵ in kdo so druge osebe udeležene v postopku⁷⁶. Določen je postopek v primeru umika predloga⁷⁷. Postopek v sporih o sodelovanju delavcev pri upravljanju⁷⁸ in postopek v zvezi z

⁶⁶ Peti odstavek 41. člena ZDSS-1.

⁶⁷ Prvi odstavek 43. člena ZDSS-1.

⁶⁸ 42. člen ZDSS-1.

⁶⁹ 40. člen ZDSS-1.

⁷⁰ Sodba VDSS Pdp 941/2010 z dne 3. 2. 2011.

⁷¹ 45. člen ZDSS-1.

⁷² 47. člen ZDSS-1.

⁷³ 48. člen ZDSS-1.

⁷⁴ 49. člen ZDSS-1.

⁷⁵ 50. člen ZDSS-1.

⁷⁶ 51. člen ZDSS-1.

⁷⁷ 46. člen ZDSS-1.

⁷⁸ 52. člen ZDSS-1.

začasnimi odredbami⁷⁹, ki jih sodišče lahko izda tudi po uradni dolžnosti, da se prepreči uporaba sile ali nastanek težko nadomestljive škode. ZDSS-1 tudi določa kako sodišče glede na naravo razmerja odloči, če ugotovi da je zahtevek utemeljen⁸⁰. Postopek s pravnimi sredstvi je urejen enako kot prej v ZDSS, tako da lahko pravno sredstvo vložijo tudi udeleženci, ki niso sodelovali v postopku na prvi stopnji⁸¹. Obnova postopka ni dovoljena⁸².

ZDSS-1 je v vseh vrstah sporov drugače uredil postopek z izrednimi pravnimi sredstvi, kot je bilo to urejeno v ZDSS. Zahteva za varstvo zakonitosti ni več dovoljena⁸³, zato je ni mogoče vložiti⁸⁴.

V prvotnem besedilu ZDSS-1 je bilo predvideno da je revizija dovoljena⁸⁵ v premoženjskih individualnih delovnih in socialnih sporih, v katerih je dovoljena revizija po določbah zakona, ki ureja pravdni postopek; v individualnih delovnih sporih glede obstoja ali prenehanja delovnega razmerja; v kolektivnih delovnih sporih; v socialnih sporih o pravicah do in iz socialnih zavarovanj in socialnega varstva, razen v sporih o pravici do dodatka za pomoč in postrežbo, pravici do invalidnine za telesno okvaro in pravici do zdraviliškega zdravljenja; če jo dopusti sodišče. Sodišče druge stopnje je lahko tudi dopustilo revizijo, če je od odločitve vrhovnega sodišča bilo mogoče pričakovati odločitev o pomembnem pravnem vprašanju, ali če je odločba sodišča druge stopnje odstopala od sodne prakse vrhovnega sodišča glede pravnega vprašanja, ki je bilo bistveno za odločitev, ali če v sodni praksi sodišč druge stopnje o tem pravnem vprašanju ni bilo enotnosti, vrhovno sodišče pa o tem še ni odločalo. Zoper sklep o ne dopustitvi revizije je bila predvidena pritožba⁸⁶. Določbe o dopuščeni reviziji so bile črtane z novelo ZPP-D in so danes v spremenjeni obliki urejene v ZPP. Določbe o dovoljeni reviziji pa so bile črtane z novelo ZPP-E in ZDSS-1 določb o reviziji nima več. Tako je postopek z izrednim pravnim sredstvom revizije v delovnih in socialnih sporih sedaj urejen le v ZPP⁸⁷.

⁷⁹ 56. člen ZDSS-1.

⁸⁰ 53. člen ZDSS-1.

⁸¹ 54. člen ZDSS-1.

⁸² 55. člen ZDSS-1.

⁸³ 33. člen ZDSS-1.

⁸⁴ Sklep VDSS Pdp 469/2014 in Pdp 170/2019.

⁸⁵ 31. člen ZDSS-1.

⁸⁶ 32. člen ZDSS-1.

⁸⁷ Sklep VS RS VIII Ips 146/2018 z dne 6. 2. 2019.

3. ZAKLJUČEK

Specializirano sodstvo na področju delovnih in socialnih sporov ima kar častitljivo tradicijo. Letos praznuje, poleg petindvajsetletnice delovnih in socialnih sodišč v samostojni državi, tudi petinštiridesetletnico specializiranih delovnih in socialnih sodišč na našem ozemlju. Podatek lahko primerjamo z nekaterimi pomembnimi dejstvi na področju varstva človekovih pravic. Vrhovno sodišče RS je preteklo leto praznovalo stoletnico, v letošnjem letu praznujemo stoletnico Mednarodne organizacije dela in šestdesetletnico Evropske konvencije o človekovih pravicah. Zagotavljanje sodnega varstva delovnih in socialnih pravic pred specializiranimi sodišči je ena od pridobitev, ki jo je potrebno ohraniti.

Postopek pred sodišči, ki rešujejo delovne in socialne spore se spreminja, vendar ohranja posebnosti, ki so potrebne zaradi, v izhodišču, neenakih položajev strank v sporu. Kot smo videli iz pregleda procesno-pravne ureditve v zadnjih petindvajsetih letih se je postopek najmanj spreminjal v kolektivnih delovnih sporih, katere je, glede na njihovo naravo, neprimerno reševati po pravih pravnega postopka.

Postopek v individualnih delovnih sporih in pravnih postopek pa se vedno bolj približujeta. Zanimivo je, da je veliko postopkovnih določb iz zakona o delovnih in socialnih sodiščih preneseno v pravni postopek in se zdaj uporabljajo v pravnem postopku, v delovnih in socialnih sporih pa subsidiarno, ker matični zakon nima posebnih določb. Torej so procesni predpisi v delovnih in socialnih sporih vplivali na pravni postopek.

Večje približevanje postopka v delovnih sporih in pravnega postopka, pa po mojem mnenju ne bi bilo ustrezno. Še vedno menim⁸⁸, da bi bilo v delovnih sporih potrebno omiliti določbe o prekluzijah, ki jih ni mogoče preseči z določbo preiskovalnega načela⁸⁹. Menim tudi, da ni primerno, da v teh postopkih ni dovoljena zahteva za varstvo zakonitosti. Delovna in socialna razmerja imajo namreč poleg zasebnopravnega elementa tudi javnopravni element, zato ni razumno, da prav v teh postopkih zahteva za varstvo zakonitosti ni dovoljena.

Zaključimo lahko, da smo veseli, da je Slovenija država, ki daje delavskim in

⁸⁸ Kogej, Kaj je še ostalo od postopka v delovnih sporih?, str. 530.

⁸⁹ Kot je bilo že prikazano, ta določba po ustaljeni sodni praksi vrhovnega sodišča, dejansko nikoli ni uporabljiva, oziroma iz sodne prakse vrhovnega sodišča ne izhaja, da bi se kdaj dokazi izvajali na njeni podlagi.

socialnim pravicam ustrezen pomen, kar se odraža v materialno pravni in procesno pravni ureditvi teh področij. Na vseh nas pa je naloga, da zakonodajo spoštujemo in izvajamo v polni meri.

LITERATURA

- Kogej Dmitrovič Biserka: Kaj je še ostalo od postopka v delovnih sporih?, Delavci in delodajalci, 2018, 2/3, str. 517 – 531.
- Kranjc Janez: Rimsko pravo, GV Založba, Ljubljana, 2008.
- Kyovsky Rudi: Delovno pravo, Pravna fakulteta v Ljubljani, DDU Univerzum, Ljubljana, 1978.
- Novak Janez: Delovni spori, GV Založba, Ljubljana, 2004.
- Ude Lojze: Civilni pravdni postopek, ČZ Uradni list, Ljubljana, 1992.

PRAVNI VIRI

- Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I).
- Ustavni zakon za izvedbo temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 1/91-I).
- Zakon o delovnih in socialnih sodiščih, ZDSS (Ur. l. RS, št. 19/94).
- Zakon o delovnih in socialnih sodiščih, ZDSS-1 (Ur. l. RS št. 2/2004).
- Zakonu o delovnih razmerjih, ZDR/90 (Ur. l. SRS, št. 14/90 – 71/93).
- Zakon o delovnih razmerjih, ZDR (Ur. l. RS, št. 42/2002).
- Zakon o javnih uslužbencih, ZJU (Ur. l. RS, št. 56/2002).
- Zakon o pravnem postopku, ZPP/77 (Ur. l. SFRJ, št. 4-37/1977).
- Zakon o pravnem postopku, ZPP (Ur. l. RS, št. 26/1999).
- Zakon o sodiščih, ZS (Ur. l. RS, št. 19/94).
- Zakon o sodiščih združenega dela, zvezni ZSZD (Ur. l. SFRJ, št. 38/84).
- Zakon o sodiščih združenega dela, republiški ZSZD (Ur. l. SRS, št. 38/74 in 7/86).
- Zakonu o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja, ZTPDR (Ur. l. SFRJ, št. 60/89, 42/90).

Procedural Aspects of the Settlement of Labour Disputes in the Light of the 25th Anniversary of the Labour and Social Courts in the Republic of Slovenia

Biserka Kogej Dmitrovic*

Summary

This year we celebrate the 25th anniversary of the establishment of the specialised Labour and Social Courts in the Republic of Slovenia. They continue the tradition of specialized courts for dealing with labour and social disputes from the previous state where specialized courts have been active in this field since 1975. So we are actually celebrating the fortyfifth anniversary of specialised courts for labour and social disputes in our country. This paper presents only the history of solving labour disputes.

The reason for founding specialized courts for settlement of labour disputes was primarily the need for a special procedure in these disputes, where the parties involved, the employer and the worker, are in a distinctly unequal position within out of court relationship.

The procedure before the previous Courts of Associated Labour was modelled on the non-litigation procedure and, determined the meaningful application of the provisions of the Civil Procedure Act in the part where the former did not have its own provisions.

The 1994 Labour and Social Courts Act (ZDSS) laid down the application of the Civil Procedure Act insofar as the ZDDS did not provide otherwise. Therefore, the procedure for settlement of labour disputes approached again the procedure for resolving civil disputes, as was envisaged before the federal and the republic Act on Courts of Associated Labour came into force in which the procedure of labour disputes was regulated in a separate chapter of the Civil Procedure Act. The Labour and Social Courts Act introduced extraordinary legal remedies for reviews and a request for the protection of legality. The Supreme Court of the Republic of Slovenia thus obtained the authority to deal with extraordinary legal

* Biserka Kogej Dmitrovič, Master of Law, Higher Judge Councillor, President of the Court, Higher Labour and Social Court Republic of Slovenia
biserka.kogej@sodisce.si

remedies also in the area of labour disputes and consequently the jurisdiction to establish uniform case-law in this field. In disputes against the final decision of the employer, the worker did not have to make a claim, but if he did, the court was not bound to it since the law stipulated how it can decide. In collective labour disputes too, the Labour and Social Courts determined how the court is to decide if the notion was well founded.

In 2005, the new Labour and Social Courts Act (ZDDS-1) came into force, which abandoned the provisions on the method of court decision-making in individual and collective disputes. It further omitted the possibility of a request for the protection of legality in those disputes. Nevertheless, it retained some of the special features that had already been altered to a considerable extent by the amendments to the law. With the last amendment to the Civil Procedure Act (ZPP-E) also the special audit system was abandoned which was previously quite broadly allowed in this kind of disputes. Consequently, the procedures in labour disputes are better regulated only in the Civil Procedure Act.